

Valinnanvapauspilotit

Anne Kumpula
Hallitusneuvos
Sosiaali- ja terveysministeriö
21.11.2017

HALLITUKSEN
REFORMI

Valinnanvapauspilottien aloitus

- Valinnanvapauspilottit toteutetaan uuden valinnanvapausmallin mukaisina ajalla 1.7.2018 - 31.12.2019.
- Pilottien valtionavustuspäätökset ovat ehdollisia niin, että ne sidotaan valinnanvapauslain hyväksymiseen ja vahvistamiseen.
- Pilotteihin jo kesällä 2017 hakeneet maakunnat muokkaavat hakemuksiaan uusien kriteerien mukaisiksi.

Valinnanvapauspilottien hakuaikataulusta

- Hakuajan suunniteltiin alun perin päättyvän 31.1.2018 ja päätökset valituista piloteista olisi tehty 31.3.2018 mennessä.
- Aikataulua on päätetty myöhentää niin, että haku avataan tammikuun alussa ja hakemukset tulee jättää 28.2.2018 mennessä. Päätökset tehtäisiin maaliskuu-huhtikuun vaihteessa.
- Alueille jää pari kuukautta aikaa valmistella hakemuksia, mitä on pidettävä riittävänä. Tällä aikataululla alueille jää myös vielä riittävästi aikaa valmistautua pilottien käynnistämiseen heinäkuun alussa 2018.

Suoran valinnan palvelujen pilotit

- **Sote-keskus- pilotissa** pilotoidaan valinnanvapauslaissa tarkoitettua sote-keskuksen suoran valinnan palvelujen palveluvalikoimaa (lakiluonnoksen 18.1 §). Palveluihin sisältyvät mm. terveysneuvonta ja terveystarkastukset, yleislääketieteen alaan kuuluva tutkimus ja hoito, kuntoutusneuvonta ja kuntoutustarpeen arviointi sekä sosiaalihuollon ohjaus ja neuvonta.
- **Suun terveydenhuollon** suoran valinnan palveluja olisivat esimerkiksi terveysneuvonta ja terveystarkastukset sekä muu kuin hammaslääketieteen erikoisaloihin kuuluva tutkimus ja hoito (lakiluonnoksen 18.3 §).
- Osa suoran valinnan palveluja olisivat myös näihin palveluihin liittyvät todistukset ja lausunnot sekä kuvantamispalvelut.

Asiakassetelipalvelujen pilotointi

- **Asiakassetelipalvelujen pilotissa** pilotoidaan sellaisten, muiden kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvien palvelujen käyttöä, jotka tuotetaan antamalla asiakkaalle asiakasseteli, jolla asiakas saa palvelun yksityiseltä tuottajalta.
- Valinnanvapauslakiluonnoksen (24.1 §) mukaan asiakasseteliä olisi tarjottava mm. seuraavissa palveluissa: sosiaalinen kuntoutus, kotipalvelu, kotisairaanhoido, asumispalvelut, vammaisten henkilöiden työtoiminta, polikliinisesti toteutettavat kirurgiset toimenpiteet ja hammasproteettiset hoidot.

Henkilökohtaisen budjetin (HB) pilotointi

- **Henkilökohtaisen budjetin pilotoinnissa** palvelut määrittyvät yksilökohtaisesti asiakkaan tarpeiden ja asiakassuunnitelman mukaan.
- Henkilökohtainen budjetti maakunnilla olisi velvollisuus ottaa käyttöön sellaisten asiakkaiden muiden kuin suoran valinnan palvelujen tuottamisessa, joilla on oikeus saada palveluja vanhuspalvelu-, vammaispalvelu- tai kehitysvammalain perusteella (27.1 §).
- Edellytyksenä HB:n käytölle on, että asiakkaalla on jatkuva ja laaja-alainen avun, tuen tai huolenpidon tarve, ja kyky itse tai tuettuna suunnitella ja hankkia palvelunsa (27.3 §).

Asiakassetelipalvelujen ja henkilökohtaisen budjetin (HB) pilotoinnin tavoitteista

- Asiakassetelipalvelujen ja henkilökohtaisen budjetin piloteissa tavoitteena on erityisesti palveluprosessien (mm. asiakassuunnitelman teko ja budjetin laskeminen) mallintaminen sekä seurantajärjestelmän kehittäminen.
- Tarkoitus on pilotoida asiakkaan roolin kasvattamista palveluista päättämisessä sekä palvelujen sisällön rakentamisessa asiakkaan tarpeita vastaavaksi.

Piloteista saatavan tiedon hyödyntäminen

- Piloteissa on tarkoitus kerätä tietoa valinnanvapauden toteuttamisesta ja toteutumisesta myös niiden maakuntien käyttöön ja hyödynnettäväksi, jotka eivät ole piloteissa mukana. Näin voidaan edesauttaa valinnanvapauden sujuvaa käyttöönottoa koko maassa.
- Avustuksen saajilta edellytetään arvioinnissa tarvittavien tietojen systemaattista keräämistä sekä analysointia. Erityistä huomiota piloteissa tulee kiinnittää mm. asiakasvaikutuksien ja -kokemusten seuraamiseen.

Pilottien rahoitus

- Valinnanvapauspilotteja varten on valtion vuoden 2017 talousarviossa varattu 20 miljoonaa euroa. Osa näistä määrärahoista käytetään palvelusetelikokeilujen laajentamiseen.
- Valtion vuoden 2018 talousarvioesityksessä on ehdotus määrärahaksi valinnanvapauden pilottihankkeista aiheutuviin kustannuksiin (momentti 33.60.38). Esitetystä 100 miljoonan määrärahasta suurin osa kohdennettaisiin valinnanvapauspiloteille vuosiksi 2018 ja 2019 myönnettävään valtionavustukseen.
- Lisäksi määrärahaa käytettäisiin esimerkiksi pilottihankkeiden valmistelusta, toimeenpanosta ja hallinnoinnista aiheutuviin muihin kustannuksiin sekä pilottihankkeiden valvonnasta ja tarkastuksesta, piloteille myönnettävän valtionavustuksen hallinnoinnista sekä tietojärjestelmien kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Valtionavustuksen saajat

- Sosiaali- ja terveysministeriö myöntää valtionavustuksen sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluista tällä hetkellä vastaaville kunnille ja kuntayhtymille
- Pilottialueen kunnat ja kuntayhtymät valitsevat keskuudestaan yhden tahon, joka toimii hankkeen hallinnoijana.
- Hallinnoijakunta tai -kuntayhtymä jakaa pilotille myönnetyn rahoituksen pilottiin osallistuvien kuntien ja kuntayhtymien kesken niiden ja hallinnoijan tekemän sopimuksen perusteella.

Valtionavustuksen osuus kustannuksista

- Pilottiin osallistuvalla taholla ei edellytetä omarahoitussuutta. Omarahoitussuutta ei poikkeuksellisesti edellytetä, sillä pilottien toteutumisen katsotaan olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja siihen liittyvän asiakkaiden valinnanvapauden toimeenpanon kannalta erityisen merkittävää ja yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavaa.
- Ei olisi myöskään tarkoituksenmukaista, että kunnat ottaisivat taloudellista vastuuta sellaisen toiminnan valmistelemisesta, joka siirtyy vuoden 2020 alusta lukien maakuntien järjestämisvastuulle.

Mihin valtionavustusta saa käyttää

Valtionavustusta voidaan käyttää

- pilottien hallinnointiin
- tietojärjestelmiin
- palveluiden tuottamisesta mahdollisesti aiheutuvaan kustannusten lisäykseen

Maakunnan oman sote-tuotannon yhtiöittämisveloitteesta on luovuttu. Avustusta ei myönnettäisi kuntien perustamien yhtiöiden pääomittamiseen.

Tietojärjestelmät hankkeissa

- Tietojärjestelmien ja tiedon vaihdon testaaminen on edellä todettujen asioiden lisäksi yksi keskeinen pilottien tavoite.
- Kela vastaa valtakunnallisella tasolla tietojärjestelmäkehittämisestä.
- Tietojärjestelmätoteutusten suunnittelu on käynnissä ja toimenpiteet tarkentuvat hakuprosessin aikana. Tarkempia tietoja jaetaan erityisesti hakua suunnitteleville.
- Tavoitteena on, että riittävän tarkat kuvaukset ovat valmiina pilottihankkeista päätettäessä.

Valinnanvapauspilottien ohjausryhmä

- Ohjausryhmä toimii maakunta- ja soteprojektiryhmän alaryhmänä ja raportoi sille.
- Ohjausryhmän tehtävänä on
 - ohjata pilottien toimeenpanon valmistelua ja toteutusta
 - varmistaa tiedonkulku pilottien valmistelusta ja piloteille tarjottavasta tuesta eri toimijoiden välillä
 - tehdä ministeriöille ehdotuksia pilottien tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta
 - tukea maakuntien perustamista ja käynnistämistä sekä
 - tukea tietopohjan ja tietojohtamisen vahvistamista maakunnallisessa toimeenpanossa.